

**ПРЕГЛЕД НАЈЧЕШЋЕ ПОСТАВЉАНИХ ПИТАЊА О ПРИМЕНИ
ПРОПИСА О ДЕВИЗНОМ ПОСЛОВАЊУ ИЗ НАДЛЕЖНОСТИ
НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ**

ТЕКУЋИ ПОСЛОВИ РЕЗИДЕНАТА

❖ **Пренос дуговања и потраживања по спољнотрговинском промету робе и услуга резидената**

ЧЛАН 7. ЗАКОНА О ДЕВИЗНОМ ПОСЛОВАЊУ

Питање: Да ли постоји могућност да резидент изврши пренос потраживања на нерезидента по основном спољнотрговинском послу који је закључен са иностраном компанијом која не жели да да сагласност за овакав пренос потраживања и по том основу оствари наплату од нерезидента – примаоца потраживања у износу који одговара износу потраживања?

Мишљење: Законом о девизном пословању („Службени гласник РС”, бр. 62/2006,31/2011, 119/2012, 139/2014 и 30/2018) (у даљем тексту: ЗДП) прописано је да банке, односно резиденти, осим резидената – физичких лица, и нерезиденти могу преносити, односно платити или наплатити потраживања и дуговања која су настала по основу реализованог спољнотрговинског промета робе и услуга резидената, који се не сматра комерцијалним кредитима и зајмовима (члан 7. став 1), при чему се наведени послови могу вршити само на основу уговора закљученог између преносиоца и примаоца потраживања и дуговања, уз обавезу преносиоца да дужника из основног посла обавести о извршеном преносу потраживања, односно обавезу преносиоца да прибави сагласност повериоца из основног посла за пренос дуговања (члан 7. став 2).

С обзиром на то да је наведеним одредбама члана 7. ЗДП-а прописана могућност преноса потраживања резидента по основу реализованог спољнотрговинског посла на нерезидента за који није потребан пристанак дужника, већ је прописана обавеза преносиоца да дужника из основног посла обавести о преносу потраживања, резидент – правно лице би своја потраживања настала по основу реализованог спољнотрговинског посла (нпр. извршени извоз робе нерезиденту) могао да пренесе на другог нерезидента и да по том основу оствари наплату у износу који одговара вредности тих потраживања. Такав пренос се може извршити само на основу уговора између резидента (преносиоца потраживања) и нерезидента (примаоца потраживања), који, сагласно наведеном члану ЗДП-а, треба нарочито да садржи идентификационе податке о уговорним странама, податке о спољнотрговинском послу, укључујући и податке о дужнику, односно повериоцу, валути и износу потраживања који је предмет преноса.

Ради остваривања наплате по основу пренетих потраживања, банци се, ради распореда прилива, мора презентовати уговор о преносу потраживања с резидента на нерезидента, као и доказ да је дужник из основног посла обавештен о овом преносу (нпр. копија обавештења које је упућено дужнику у писаној или електронској форми).

Питање: Да ли се може успоставити залога на новчаном потраживању које један резидент (лице А) има према другом резиденту (лице Б), у корист заложног повериоца нерезидента (лице В), при чему је потраживање лица А према лицу Б локалног карактера?

Мишљење: Сагласно ЗДП-у, банке, односно резиденти, осим резидената физичких лица, и нерезиденти могу да преносе, односно плате или наплате потраживања и дуговања која су настала по основу реализованог спољнотрговинског промета робе и услуга резидената, који се не сматра комерцијалним кредитима и зајмовима (члан 7. став 1). Такође, банке, односно резиденти, осим резидената – физичких лица, и нерезиденти могу преносити, односно платити или наплатити потраживања и дуговања резидената која су настала по основу кредитног посла са иностранством (члан 20. став 1).

Иако се, правно посматрано, разликују пренос потраживања и успостављање залогe, уколико је предмет залогe новчано потраживање које је настало по послу између два резидента, а залогa би се успоставила у корист трећег лица – нерезидента, релевантне су одредбе о преносу потраживања које је уређено ЗДП-ом. С обзиром на то да је ЗДП-ом прописано да је дозвољен пренос потраживања и дуговања између нерезидента и резидента, по основу реализованог спољнотрговинског посла, односно кредитног посла са иностранством – дакле, посла с нерезидентом – то није дозвољено да резидент на нерезидента пренесе потраживање које је настало по послу с другим резидентом. Стога указујемо да предмет заложног права у уговору о залози између резидента и нерезидента не може бити потраживање које резидент има према дужнику – другом резиденту, без обзира да ли се трансакције између резидената реализују у динарима (потраживање за пружене услуге или продају робе у Републици Србији) или у девизама (потраживање на име закупнине по основу уговора о закупу непокретности на територији Републике Србије).

Наиме, активирање залогe која је успостављена у корист нерезидента на новчаном потраживању резидента према другом резиденту имало би исте економске ефекте као да је девизним прописима дозвољен пренос потраживања између два резидента у Републици Србији на нерезидента, односно обавеза по одређеном послу у земљи претворила би се у обавезу према иностранству, што би за последицу имало повећање спољног дуга наше земље, због чега такав пренос потраживања није дозвољен.

Питање: Да ли резидент може да пренесе на нерезидента потраживање према другом резиденту, при чему ово потраживање иницијално потиче из основног спољнотрговинског посла тако што је резидент предметно потраживање стекао преузимањем од нерезидента (повериоца из спољнотрговинског посла) и на тај начин је постао нови поверилац у односу на резидента (дужника из спољнотрговинског посла)?

Мишљење: Нерезидент може да изврши пренос потраживања по реализованом спољнотрговинском послу (нпр. извоз услуга) које има према резиденту на другом резидента (у складу са одредбом члана 7. ЗДП-а), чиме се успоставља дужничко-поверилачки однос између два резидента. Међутим, девизним прописима није предвиђена могућност да се потраживања и дуговања између резидената преносе на нерезиденте.

На основу наведеног, а како није реч о преносу потраживања с резидента на нерезидента по спољнотрговинском послу, већ о уступању потраживања резидента – правног лица према другом резиденту на правно лице – нерезидента, указујемо на то да ЗДП-ом није предвиђена могућност оваквог преноса потраживања.

КАПИТАЛНИ ПОСЛОВИ РЕЗИДЕНАТА

❖ *Директне инвестиције*

ЧЛ. 11. И 11А ЗДП-а

Питање: Да ли се исплата купопродајне цене за уделе у резидентном правном лицу коју би нерезидент – купац плаћао резиденту – продавцу на рате у року од пет година сматра кредитним послом са иностранством?

Мишљење: ЗДП-ом је прописано да се плаћање и пренос капитала по основу директних инвестиција нерезидената у Републици Србији врши слободно, у складу са законом који уређује улагања (члан 11. став 2), при чему се под директним инвестицијама, између осталог, сматра и куповина удела у капиталу правног лица, као и сваки други облик улагања којим улагач стиче најмање 10% учешћа у основном капиталу, односно најмање 10% гласачких права, у року не дужем од годину дана од дана првог улагања у то правно лице у случају сукцесивних улагања (ради достизања прага од 10%) (члан 2. тачка (17) став 2).

Поред тога, ЗДП-ом је прописано и да нерезиденти могу вршити плаћање и наплату ради куповине и продаје удела у капиталу резидента правног лица које се не сматра директном инвестицијом, у складу са законом који уређује привредна друштва (члан 11а став 2).

Сагласно наведеним одредбама ЗДП-а, куповина удела нерезидента у капиталу домаћег правног лица, у зависности од висине учешћа тог удела у основном капиталу правног лица које нерезидент купује, може се сматрати или директном инвестицијом нерезидента или куповином удела у капиталу резидента правног лица која се не сматра директном инвестицијом. Околност да се предметна куповина удела у капиталу резидента – правног лица обавља на рате у периоду од пет година не мења чињеницу да се ради о инвестицији нерезидента, а не о кредитном послу са иностранством.

❖ *Послови с хартијама од вредности*

ЧЛАН 13. ЗДП-а

Питање: Да ли се може реализовати програм по коме запослени у привредном друштву у Републици Србији преко тог друштва врше улагања у матичну компанију у иностранству стицањем акција ове компаније?

Мишљење: Чланом 13. став 1. ЗДП-а прописано је да резиденти – правна лица, предузетници и физичка лица могу вршити плаћање и наплату ради куповине и продаје у иностранству власничких хартија од вредности које нису директне инвестиције.

Сагласно наведеној одредби ЗДП-а, нема сметњи да резиденти – запослени у домаћем привредном друштву које послује у оквиру одређене групације купе акције страног друштва које је у саставу исте групације. Плаћање по наведеном основу ови резиденти могу да врше и посредством домаћег привредног друштва у коме су запослени, а које би у њихово име и за њихов рачун извршило трансфер средстава страном друштву, те у том смислу власник акција постаје запослени, а не домаће привредно друштво. За реализацију ове куповине, домаће привредно друштво може директно, с посебног рачуна код банке у Републици Србији на коме су

акумулирана средства запослених, да изврши плаћање страном друштву по основу куповине акција за своје запослене.

Поред тога, резидент – физичко лице може у иностранству да прода акције које је стекао на наведени начин и да по том основу оствари наплату у девизама на свом рачуну код банке у Републици Србији. При томе, треба имати у виду да по наведеном основу могу настати пореске обавезе према Републици Србији које се измирују у складу с пореским прописима, за чију примену и тумачење је надлежно Министарство финансија, па би у том случају било неопходно обратити се и Министарству финансија.

У вези с наведеним, Народна банка Србије је, сагласно члану 13. став 6. ЗДП-а, донела Одлуку о извештавању о пословима с хартијама од вредности („Службени гласник РС”, бр. 40/2015), којом је у тачки 1. одредба под 5) прописано да су обвезници извештавања дужни да Народној банци Србије доставе извештај о улагању резидената у хартије од вредности које су издали нерезиденти и које се воде на рачунима хартија од вредности у иностранству (у конкретном случају обвезник извештавања било би домаће привредно друштво).

❖ **Кредитни послови са иностранством**

➤ **Кредитни послови са иностранством у динарима**

ЧЛАН 18. СТАВ 2. ЗДП-а

Питање: Да ли нерезидент – правно лице може да одобри резиденту – правном лицу зајам у динарима?

Мишљење: Према члану 18. став 2. ЗДП-а, кредите и зајмове у динарима резидентима – правним лицима и предузетницима може одобравати само одређена категорија нерезидената – међународне финансијске организације и развојне банке или финансијске институције чији су оснивачи стране државе, и то под условима и на начин који пропише Народна банка Србије. С обзиром на наведено, нерезидент – правно лице које не спада у наведену категорију нерезидената не би могао да резиденту – правном лицу или предузетнику одобри зајам у динарима, нити би овај зајам могао да буде отплаћен у тој валути.

➤ **Кредити које банка одобрава нерезиденту**

ЧЛАН 18. СТАВ 3. ЗДП-а

Питање: У којој валути домаћа банка може да одобри кредит нерезиденту?

Мишљење: У складу с чланом 2. тачка (21) став 2. алинеја друга ЗДП-а, кредитни послови са иностранством јесу и финансијски кредити у девизама које кредитор (банка) одобрава дужнику тако што средства ставља на располагање уплатом на рачун дужника, док је ставом 6. наведене тачке прописано да се кредитним пословима са иностранством сматрају и кредити у динарима које банке одобравају нерезидентима.

Чланом 18. став 3. ЗДП-а прописано је да банка може закључивати кредитне послове са иностранством у своје име и за свој рачун, у своје име и за туђ рачун и у туђе име и за туђ рачун, као и да је банка дужна да при обављању кредитних послова са иностранством од нерезидента прибави инструменте обезбеђења наплате, док је ставом 2. овог члана прописано да кредите у

динарима нерезидентима могу одобравати само банке, и то под условима и на начин који пропише Народна банка Србије.

У складу с тачком 10. Одлуке о условима и начину обављања кредитних послова са иностранством у динарима („Службени гласник РС”, бр. 98/2013) (у даљем тексту: Одлука), која је донета на основу члана 18. став 2. ЗДП-а, банка може одобрити кредит у динарима нерезиденту – правном и физичком лицу одобравањем средстава кредита на рачун платне картице тог нерезидента код банке у Републици, као и уплатом средстава кредита на рачун резидента продавца, односно закуподавца коме нерезидент треба да изврши плаћање по текућем или капиталном послу дозвољеном ЗДП-ом. Сходно одредбама тачке 3. Одлуке, ови динарски кредити одобравају се без уговарања девизне клаузуле, под којом се подразумева валутна клаузула у смислу ЗДП-а, као и свака друга клаузула којом се утврђује заштита од ризика промене курса динара.

С обзиром на наведено, банка може нерезиденту одобрити финансијски кредит у девизама и у динарима без уговарања девизне клаузуле, при чему је банка дужна да пре исплате средстава (одобравања) наведених кредита од нерезидента прибави адекватне инструменте обезбеђења наплате.

Банка извештава Народну банку Србије о кредитним пословима са иностранством у складу са Одлуком о извештавању о кредитним пословима са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 56/2013, 4/2015 и 42/2020), при чему, у складу с чланом 32. став 5. ЗДП-а, банка о финансијском кредиту у девизама који одобрава нерезиденту извештава Народну банку Србије пре исплате средстава тог кредита на рачун нерезидента – дужника.

Питање: Да ли банка може нерезиденту одобрити кредит у девизама ради куповине непокретности?

Мишљење: Банка, у складу с чланом 2. тачка (21) став 2. алинеја друга ЗДП-а, може одобравати финансијске кредите у девизама нерезидентима тако што средства ставља на располагање уплатом на рачун дужника (кредитни посао са иностранством), при чему је чланом 18. став 3. ЗДП-а прописано да је банка при обављању кредитних послова са иностранством дужна да од нерезидента прибави инструменте обезбеђења наплате.

С тим у вези, банка може одобрити финансијски кредит у девизама нерезиденту, укључујући и нерезидента – физичко лице, при чему нема сметњи да намена наведеног кредита буде куповина непокретности (која се налази у Републици Србији или иностранству), под условом да банка, пре пласирања средстава кредита, од нерезидента прибави адекватно средство обезбеђења наплате потраживања.

О предметном кредитном одобрењу банка је дужна да извести Народну банку Србије на обрасцима КО-2 и КО-3А, уз које се доставља прописана документација, у складу с тачком 7. Одлуке о извештавању о кредитним пословима са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 56/2013, 4/2015 и 42/2020).

Питање: Да ли банка приликом одобравања кредита нерезиденту са седиштем у Европској унији, као и приликом давања гаранције за обавезе тог нерезидента по кредитном послу између два нерезидента, може да прибави јемство од резидента – правног лица?

Мишљење: Чланом 18. став 3. ЗДП-а прописано је да је банка при обављању кредитних послова са иностранством дужна да од нерезидента прибави инструменте обезбеђења наплате, као и да банка може, у складу с прописима о банкама и тим законом давати банкарске гаранције,

авале и друге облике јемства у корист нерезидента – кредитора по кредитним пословима између нерезидената под условом да уговори и од нерезидента прибави инструменте обезбеђења наплате.

Такође, чланом 18. став 7. ЗДП-а прописано је да резидент – правно лице може у складу с чланом 23. Закона давати јемства и друга средства обезбеђења у корист нерезидента – кредитора по кредитним пословима са иностранством и кредитним пословима између нерезидената. На основу овлашћења из члана 23. став 2. ЗДП-а донета је Одлука о условима под којима и начину на који резиденти могу одобравати финансијске зајмове нерезидентима и давати јемства и друга средства обезбеђења по кредитним пословима са иностранством и кредитним пословима између нерезидената („Службени гласник РС”, бр. 32/2018 и 122/2020) (у даљем тексту: Одлука), којом су детаљније уређени услови под којима резиденти – правна лица дају јемства и друга средства обезбеђења у корист нерезидента – кредитора по кредитним пословима са иностранством и по кредитним пословима између нерезидената.

Дакле, ЗДП-ом је прописано да банка може давати банкарске гаранције, авале и друге облике јемства у корист нерезидента – кредитора по кредитним пословима између нерезидената, у ком случају је дужна да уговори и од нерезидента прибави инструменте обезбеђења наплате. ЗДП-ом није изричито предвиђена и могућност да банка прибави и додатно средство обезбеђења од резидента – правног лица по овом кредитном послу, нити је посебно уређена ситуација која се односи на могућност да резидент – правно лице даје средство обезбеђења по кредиту који је домаћа банка одобрила нерезиденту.

Међутим, с обзиром на то да, у складу с чланом 23. став 1. ЗДП-а, резидент – правно лице може давати средства обезбеђења и по кредитном послу између два нерезидента, као и да су Одлуком прописани услови под којима овај резидент може јемчити за обавезе нерезидента у корист нерезидента – кредитора, сматрамо да нема правних препрека да резидент – правно лице даје средства обезбеђења ради додатног обезбеђења кредита који је домаћа банка одобрила нерезиденту са седиштем у Европској унији. С тим у вези, иако је ЗДП-ом прописана само обавеза банке да средства обезбеђења прибави од нерезидента, нема сметњи да банка прибави и друго, додатно средство обезбеђења, па и оно које би јој дао резидент – правно лице, али би, у том случају, резидент – правно лице које даје средства обезбеђења у корист домаће банке као додатно обезбеђење за обавезу нерезидента по кредиту узетом од те банке имао исту обавезу да од нерезидента прибави инструменте обезбеђења наплате, као што је Одлуком прописано у случајевима када даје средства обезбеђења у корист нерезидента кредитора по кредитним пословима између нерезидената.

Напомињемо да је банка дужна да најпре покуша да се наплати из средства обезбеђења које је прибављено од нерезидента, па тек уколико то не успе у разумном року, онда има могућност да активира додатно средство обезбеђења прибављено од резидента – правног лица.

➤ *Кредитни послови физичких лица са иностранством*

ЧЛАН 18. СТ. 11. И 12. ЗДП-а

Питање: Да ли је зајам који би нерезидент – правно лице ван Европске уније одобрио свом власнику – физичком лицу с двојним држављанством (Србије и стране државе) потребно пријавити Народној банци Србије као кредитни посао са иностранством, будући да би у уговору о зајму било наведено да је то физичко лице држављанин стране државе?

Мишљење: Чланом 2. тачка (1) подтачка 4) ЗДП-а прописано је да је резидент, у смислу овог закона, физичко лице које има пребивалиште у Републици, осим физичког лица које има

боравак у иностранству дужи од годину дана, док је чланом 2. тачка (21) став 1. ЗДП-а предвиђено да су кредитни послови са иностранством кредити, које одобрава банка или страна банка, и зајмови између резидената и нерезидената, о којима резиденти извештавају Народну банку Србије.

С обзиром на наведено, уколико физичко лице које је држављанин Србије и стране државе испуњава услове предвиђене наведеним одредбама ЗДП-а на основу којих се сматра резидентом, потребно је да о зајму узетом од нерезидента – правног лица извести Народну банку Србије, у складу са Одлуком о извештавању о кредитним пословима са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 56/2013, 4/2015 и 42/2020). Чињеница да је физичко лице истовремено и држављанин стране државе није од пресудног значаја за примену одредаба ЗДП-а, већ боравак лица у иностранству дужи од годину дана.

Такође, с обзиром на то да је зајмодавац нерезидент ван Европске уније, напомињемо да у складу с чланом 18. ст. 11. и 12. ЗДП-а резидент – физичко лице може од нерезидента са седиштем у држави која није чланица Европске уније узимати само зајмове с роком отплате дужим од годину дана, који се користе уплатом средстава кредита на рачун тог резидента код домаће банке.

Напомињемо да примена прописа из области девизног пословања не доводи у питање доследну примену мера и радњи утврђених прописима из области спречавања прања новца укључујући, ако је потребно, и примену појачаних радњи и мера.

➤ ***Пренос дуговања и потраживања по кредитном послу са иностранством између резидената и између резидената и нерезидената***

ЧЛАН 20. ЗДП-а

Питање: Да ли нерезидент – правно лице, као зајмодавац, може да пренесе на резидента – физичко лице потраживање према резиденту – правном лицу настало по основу кредитног посла са иностранством?

Мишљење: Чланом 20. став 1. ЗДП-а прописано је да банке, односно резиденти, осим резидената – физичких лица, и нерезиденти могу преносити, односно платити и наплатити потраживања и дуговања резидената која су настала по основу кредитног посла са иностранством.

Законом није предвиђена могућност преноса потраживања према резиденту – правном лицу (дужнику) по кредитном послу са иностранством с нерезидента – правног лица, као првобитног повериоца, на резидента – физичко лице, као новог повериоца. Самим тим што резидент – физичко лице не може од нерезидента – правног лица преузети потраживање по кредитном послу са иностранством и тако постати поверилац по том кредитном послу, не може вршити ни плаћање купопродајне цене за такво потраживање према нерезиденту – правном лицу, нити може од резидента – правног лица наплатити такво потраживање.

➤ ***Давање јемства резидента – правног лица по кредитном послу између нерезидената***

ЧЛАН 23. ЗДП-а

Питање: Да ли резидент – правно лице може да буде јемац по уговору о кредиту који би страна банка ван Европске уније одобрила нерезиденту правном лицу ван Европске

уније, с тим да је резидент – правно лице посредно повезан с дужником по наведеном кредитном послу преко заједничког власника – нерезидента из Европске уније?

Мишљење: Чланом 23. ст. 1. и 2. ЗДП-а прописано је да резидент – правно лице може давати јемства и друга средства обезбеђења по кредитним пословима са иностранством и по кредитним пословима између нерезидената, при чему Народна банка Србије може да пропише услове и начин обављања ових послова.

На основу наведене одредбе донета је Одлука о условима под којима и начину на који резиденти могу одобравати финансијске зајмове нерезидентима и давати јемства и друга средства обезбеђења по кредитним пословима са иностранством и кредитним пословима између нерезидената („Службени гласник РС”, бр. 32/2018 и 122/2020) (у даљем тексту: Одлука), којом је прописано да резидент – правно лице може давати јемства и друга средства обезбеђења у корист нерезидента – кредитора по кредитним пословима између нерезидената са седиштем у држави чланици Европске уније, као и да може давати јемства и друга средства обезбеђења у корист нерезидента – кредитора по кредитним пословима између нерезидената који немају седиште у држави чланици Европске уније под условом да је нерезидент – дужник у већинском власништву тог резидента (тачка 3. ст. 2. и 4. Одлуке).

У складу с поменутиим одредбама ЗДП-а и Одлуке, а с обзиром на то да у конкретном случају нерезидент – дужник по кредиту који одобрава страна банка није у већинском власништву резидента – правног лица који би био јемац по том послу, као и да оба нерезидента учесника у кредиту имају седиште у држави која није чланица Европске уније, наведени резидент – правно лице не би могао да буде јемац по предметном кредитном послу између два нерезидента.

Питање: Да ли резидент – правно лице може дати заложну изјаву којом би успоставио хипотеку на непокретностима у свом власништву, као средство обезбеђења по зајму који је нерезидент са седиштем ван Европске уније одобрио другом нерезиденту са седиштем ван Европске уније, при чему је нерезидент – дужник једини власник наведеног резидента – даваоца средства обезбеђења?

Мишљење: У складу с тачком 3. ст. 2. и 4. Одлуке о условима под којима и начину на који резиденти могу одобравати финансијске зајмове нерезидентима и давати јемства и друга средства обезбеђења по кредитним пословима са иностранством и кредитним пословима између нерезидената („Службени гласник РС”, бр. 32/2018 и 122/2020), резидент – правно лице може давати јемства и друга средства обезбеђења у корист нерезидента – кредитора по кредитним пословима између нерезидената са седиштем у држави чланици Европске уније, док по кредитним пословима између нерезидената који немају седиште у држави чланици Европске уније може давати јемства и друга средства обезбеђења у корист нерезидента – кредитора под условом да је нерезидент – дужник у већинском власништву тог резидента.

С обзиром на наведено, а будући да се у конкретном случају ради о кредитним пословима између нерезидената који немају седиште у држави чланици Европске уније, а да резидент – давалац средства обезбеђења није већински власник нерезидента – дужника, у складу с наведеним прописима, резидент у конкретном случају не може дати заложну изјаву којом би успоставио хипотеку као средство обезбеђења по предметним кредитним пословима између два нерезидента са седиштем ван Европске уније.

Питање: Да ли резидент – правно лице приликом давања јемства или другог средства обезбеђења по кредитном послу између два нерезидента треба да прибави инструменте

обезбеђења наплате потраживања искључиво од нерезидента – дужника из тог кредитног посла или их може прибавити од било ког нерезидента?

Мишљење: У вези са инструментом обезбеђења наплате потраживања које је резидент – правно лице, као давалац јемства по кредитном послу између два нерезидента, дужан да прибави од нерезидента, указујемо да се наведено обезбеђење може прибавити од нерезидента – дужника по кредитном послу или од било ког другог нерезидента у складу са Одлуком о условима под којима и начину на који резиденти могу одобравати финансијске зајмове нерезидентима и давати јемства и друга средства обезбеђења по кредитним пословима између нерезидената („Службени гласник РС”, бр. 32/2018 и 122/2020).

➤ **Извештавање о кредитним пословима са иностранством**

ЧЛАН 24. ЗДП-а

Питање: На којим обрасцима и на који начин резидент – дужник извештава Народну банку Србије о кредитном задужењу код нерезидента?

Мишљење: Сходно тачки 6. став 2. Одлуке о извештавању о кредитним пословима са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 56/2013, 4/2015 и 42/2020) (у даљем тексту: Одлука), која је донета на основу члана 24. ЗДП-а, резидент – дужник извештава Народну банку Србије о кредитном задужењу преко банке преко које се кредит користи, односно банке гаранта ако је кредит закључен уз гаранцију банке, у року од десет дана од дана закључења уговора о кредитном послу, и то на следећим обрасцима, које дужник преко банке доставља у папирном и електронском облику:

– Образац КЗ-2 – Извештај о кредитном задужењу, уз који се, према Одлуци, доставља документација прописана тачком 6. став 1. Одлуке, при чему, у складу с тачком 15. став 2. Одлуке, Народна банка Србије може од резидента тражити да јој достави и другу документацију, ако је то неопходно за извештавање о кредитном послу са иностранством. Документација се доставља у оригиналу или овереној фотокопији, с тим што се уз документацију на страном језику доставља и оверен превод, који не мора да овери судски тумач;

– Образац КЗ-3А – План коришћења по кредитном задужењу, осим ако се кредит користи на револвинг основи, односно уз могућност да резидент, у складу са уговором, поново користи износ кредита који је претходно отплатио;

– Образац КЗ-7 – Спецификација уз извештај о кредитном задужењу, и то само ако у кредитном послу учествује више корисника кредита, више нерезидената – кредитора/добављача или се средства по том послу користе за више намена.

У складу с чланом 32. став 5. ЗДП-а, платни промет по финансијским кредитима и зајмовима (прилив девизних средстава из иностранства по основу коришћења таквог кредита или зајма) може се обавити само уколико је резидент о таквом послу претходно известио Народну банку Србије, у складу са Одлуком.

Питање: Која документација се подноси приликом извештавања Народне банке Србије о промени нерезидента – повериоца по кредитном послу са иностранством у складу с чланом 33. ЗДП-а и Одлуком о извештавању о кредитним пословима са иностранством?

Мишљење: У складу с чланом 33. ЗДП-а, резидент може извршити плаћање по капиталном послу и другом нерезиденту, а не нерезиденту коме дугује, под условом да је тај посао дозвољен

овим законом, и то само на основу уговора закљученог између свих учесника у послу или изјаве резидента да је обавештен о извршеном преносу потраживања, при чему уговор, односно изјава резидента нарочито садржи идентификационе податке о свим учесницима у послу, податке о основу по коме је настало потраживање из основног посла и податке о валути и износу потраживања које је предмет преноса.

У случају промене нерезидента повериоца по кредитном послу са иностранством, као врсти капиталног посла, резидент – дужник о томе извештава Народну банку Србије на Обрасцу КЗ-5, у складу с тачком 6. став 1. тачка в) Одлуке о извештавању о кредитним пословима са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 56/2013, 4/2015 и 42/2020) (у даљем тексту: Одлука), којом је прописано да се уз овај образац доставља и анекс уговора о кредитном послу или други документ којим се мењају учесници у кредитном послу о коме је резидент претходно известио Народну банку Србије. Према ставу 2. ове тачке, наведени образац треба доставити у року од десет дана од дана измена уговора о кредитном послу, тј. у конкретном случају од дана промене повериоца – и то преко банке преко које се кредит користи, односно банке гаранта ако је кредит закључен уз гаранцију банке, у папирном и електронском облику. С обзиром на то да резидент у току трајања кредита може да промени банку преко које извештава Народну банку Србије о кредитном послу са иностранством, након промене извештајне банке на начин предвиђен Одлуком и Упутством о попуњавању образаца за извештавање о кредитним пословима са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 102/2018), резидент – дужник о преносу потраживања извештава преко те друге банке, као извештајне банке.

У складу с тачком 15. Одлуке, документација прописана овом одлуком доставља се у оригиналу или овереној фотокопији, с тим што се уз документацију на страном језику доставља и оверен превод. Такође, Народна банка Србије може од резидента тражити да јој достави и другу документацију, ако је то неопходно за извештавање о кредитном послу са иностранством.

С обзиром на наведено, о промени нерезидента – повериоца по кредитном послу са иностранством потребно је извести Народну банку Србије на КЗ-5 обрасцу, и то преко банке преко које су коришћена средства кредита или зајма из иностранства, односно преко друге банке уколико је дужник претходно известио Народну банку Србије о промени извештајне банке на КЗ-5 обрасцу. Приликом наведеног извештавања о промени повериоца, потребно је доставити тројни уговор закључен између свих учесника у послу или изјаву резидента – дужника којом потврђује да је обавештен о преносу потраживања између нерезидената, при чему се наведена документација (уговор или изјава) доставља у оригиналу или овереној фотокопији, а ако је на страном језику, и уз оверени превод, који не мора да овери судски тумач, и треба да садржи податке о свим учесницима у послу, основу по коме је настало потраживање из основног посла, валути, као и износу пренетог потраживања.

➤ ***Обављање платног промета са иностранством по кредитним пословима са иностранством***

ЧЛАН 32. СТАВ 5. ЗДП-а

Питање: Коју документацију резидент – правно лице треба да достави домаћој банци како би се извршило плаћање према иностранству по основу уговора о преузимању потраживања који је тај резидент закључио с нерезидентом као кредитором по кредитном задужењу другог резидента у иностранству?

Мишљење: У складу са одредбом члана 20. ЗДП-а, банке, односно резиденти, осим резидената – физичких лица, и нерезиденти могу преносити потраживања према резидентима

која су настала по основу кредитног посла са иностранством. ЗДП-ом је предвиђено да се пренос потраживања према резиденту може вршити само на основу уговора закљученог између преносиоца и примаоца потраживања, уз обавезу преносиоца да дужника из основног посла обавести о извршеном преносу потраживања (члан 20. став 2), при чему су ЗДП-ом прописани битни елементи таквог уговора (члан 20. став 3).

Потраживање које је настало по основу кредитног посла са иностранством резидента – јавног предузећа и правног лица с државним капиталом или правног лица које је у процесу реструктурирања или приватизације може се, у складу с чланом 20. став 4. ЗДП-а, пренети само на основу уговора, сагласности или изјава закључених између свих учесника у послу, уз претходно прибављену сагласност Владе.

ЗДП-ом је предвиђено да резиденти извештавају Народну банку Србије о кредитним пословима које су закључили с нерезидентима, као и о свим променама по тим пословима, на начин и у роковима који су ближе уређени Одлуком о извештавању о кредитним пословима са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 56/2013, 4/2015 и 42/2020) (у даљем тексту: Одлука), која је донета на основу члана 24. ЗДП-а. Одлуком је прописано да је резидент, који извештава Народну банку Србије о кредитном послу који је закључио с нерезидентом, одговоран за тачност података и документације коју доставља Народној банци Србије у поступку извештавања.

Тачком 6. Одлуке прописани су обрасци на којима резидент извештава Народну банку Србије о свом кредитном задужењу у иностранству и свим променама по том кредитном задужењу, као и документација коју резидент – дужник доставља Народној банци Србије. О промени учесника или услова кредитног задужења, у складу с наведеном тачком Одлуке, резидент – дужник извештава Народну банку Србије на Обрасцу КЗ-5, уз који доставља прописану документацију, укључујући и анекс уговора о кредитном послу или други документ којим се мењају учесници или услови кредитног задужења – у конкретном случају, уговор о преносу потраживања према резиденту (дужнику) с нерезидента – првобитног кредитора на другог резидента – новог повериоца. Сходно тачки 6. став 2. Одлуке, резидент – дужник наведени образац с документацијом доставља Народној банци Србије у року од десет дана од дана измене уговора о кредитном задужењу у иностранству, укључујући и промену повериоца по том задужењу, и то преко банке преко које се кредит користи, односно банке гаранта ако је кредит закључен уз гаранцију банке, у папирном и електронском облику.

У складу с чланом 32. став 5. ЗДП-а и тачком 24. Упутства за спровођење Одлуке о условима и начину обављања платног промета са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 24/2007, 31/2007, 41/2007, 3/2008, 61/2008, 120/2008, 38/2010, 92/2011, 62/2013, 51/2015, 111/2015, 82/2017 и 98/2020) банка врши плаћање по кредитном послу са иностранством ако је резидент – налогодавац о том послу претходно известио Народну банку Србије, а на основу докумената којима се то доказује и које налогодавац ставља банци на увид (оверени КЗ образци).

На основу наведеног, у конкретном случају, резидент – правно лице које је од нерезидента преузело потраживање према резиденту – дужнику приликом подношења налога за плаћање према иностранству по основу уговорене накнаде за преузимање тог потраживања, домаћој банци доставља доказ да је резидент – дужник о промени повериоца известио Народну банку Србије (оверени Образац КЗ-5), као и примерак уговора о преносу потраживања, у коме је наведен износ уговорене накнаде. Такође, уколико се ради о преносу потраживања које је настало по основу кредитног посла са иностранством из члана 20. став 4. ЗДП-а, домаћој банци се доставља и претходно прибављена сагласност Владе (поред уговора, сагласности или изјава закључених између свих учесника у послу).

➤ ***Пренос дуговања и потраживања по кредитном послу са иностранством између нерезидената***

ЧЛАН 33. ЗДП-а

Питање: На који начин резидент може извршити отплату главнице и камате по кредиту другом нерезиденту, уместо првобитном кредитору нерезиденту, с обзиром на то да је тај други нерезидент постао поверилац по наведеном кредиту тако што је првобитном кредитору измирио обавезу уместо резидента – дужника, на основу уговора о обезбеђењу?

Мишљење: У складу с чланом 33. ЗДП-а, резидент може извршити наплату, односно плаћање и другом нерезиденту, а не нерезиденту коме дугује, по капиталном послу – у конкретном случају кредитном послу са иностранством. Плаћања и наплате могу се вршити само на основу уговора закљученог између свих учесника у послу или изјаве резидента да је обавештен о извршеном преносу потраживања, при чему уговор, односно изјава резидента треба да садржи идентификационе податке о свим учесницима у послу, податке о основу по коме је настало потраживање из основног посла и податке о валути и износу потраживања који су предмет преноса.

Такође, у складу с тачком 6. Одлуке о извештавању о кредитним пословима са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 56/2013, 4/2015 и 42/2020), о промени повериоца по кредитном послу са иностранством резидент – дужник дужан је да извести Народну банку Србије на Обрасцу КЗ-5 (измена или сторно извештаја о кредитном задужењу), уз који се доставља документ којим се мењају учесници кредитног задужења.

С тим у вези, у конкретном случају, резидент може извршити отплату зајма (главнице и камате) новом повериоцу – нерезиденту након што преко извештајне банке извести Народну банку Србије о промени повериоца на Обрасцу КЗ-5 (уз који доставља документ – изјаву да је обавештен о извршеном преносу потраживања, која је дата на основу документације којом резидент располаже и која садржи податке прописане чланом 33. ЗДП-а), односно након овере наведеног обрасца у Народној банци Србије.

❖ ***Гаранцијски послови***

ЧЛАН 26. ЗДП-а

Питање: Да ли домаћа банка може да изда контрагаранцију по којој би резидент положио депозит, а по основу гаранције коју би страна банка издала нерезиденту по налогу огранка резидента у иностранству ради извођења инвестиционих радова у иностранству, при чему би се домаћа банка у случају протеста по контрагаранцији намирила из положеног депозита?

Мишљење: Чланом 26. ЗДП-а прописано је да банка, у складу с прописима о банкама, издаје и прибавља гаранције, авале и јемства и друга средства обезбеђења (став 1), као и да резидент – правно лице може прибавити гаранцију и јемство од нерезидента по послу извођења инвестиционих радова у иностранству другом нерезиденту (став 6).

Уколико гаранцију стране банке у корист нерезидента – инвеститора треба да прибави огранак резидента – привредног друштва који је основан у иностранству, указује се да Закон о девизном пословању не уређује ближе ову ситуацију, а да је Законом о привредним друштвима („Службени гласник РС”, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон, 5/2015, 44/2018, 95/2018 и

91/2019) прописано да је огранак привредног друштва издвојени организациони део привредног друштва који нема својство правног лица, да у правном промету иступа у име и за рачун привредног друштва, као и да привредно друштво неограничено одговара за обавезе огранка према трећим лицима. Сагласно наведеном, са аспекта домаћих прописа, односно према девизним прописима, сматрамо да нема сметњи да огранак резидента у иностранству, у име и за рачун свог оснивача, прибави гаранцију стране банке, која би била издата у корист нерезидента наручиоца инвестиционих радова у иностранству, као и да по том послу домаћа банка по налогу привредног друштва изда контрагаранцију у корист стране банке.

Питање: Да ли банка приликом давања гаранције по комерцијалном послу између два нерезидента може да прибави јемство од резидента – правног лица?

Мишљење: Сагласно члану 26. став 1. ЗДП-а, банка, у складу с прописима о банкама, издаје и прибавља гаранције, авале, јемства и друга средства обезбеђења.

У случају када би банка, по комерцијалном послу између нерезидената, давала гаранцију за обавезе једног од тих нерезидената, али истовремено прибавила и јемство од резидента правног лица – банка би пословни однос успоставила не само са нерезидентом (уговор о издавању гаранције) већ и с резидентом (уговор о давању јемства између домаћег правног лица и банке).

У вези са оваквом конструкцијом посла, мишљења смо да, осим става 1. члана 26. ЗДП-а, треба имати у виду и друге одредбе тог члана којима су експлицитно прописани послови по којима резиденти правна лица могу обављати гаранцијске послове (давати јемства нерезидентима и прибављати гаранције и јемства од нерезидената). Сагласно томе, у члану 26. став 4. ЗДП-а прописано је да резидент – правно лице може дати јемство нерезиденту само по послу увоза робе и услуге другог резидента, као и нерезиденту који изводи инвестиционе радове у Републици. С обзиром на наведену одредбу, резидент правно лице не може давати јемство нерезиденту по комерцијалном послу између тог и другог нерезидента.

С тим у вези, уколико би домаће правно лице дало јемство банци која је гарант по послу између два нерезидента, у случају да дође до активирања предметне гаранције, а затим и јемства које је као средство обезбеђења банка прибавила од домаћег правног лица – ефекат би, посредно, био као да је привредни субјекат дао јемство нерезиденту по комерцијалном послу између два нерезидента, а таква могућност није предвиђена чланом 26. ЗДП-а.

Питање: Да ли резидент који је закључио уговор о закупу непокретности на територији Републике Србије (закуподавац) с другим резидентом (закупац), ради обезбеђења потраживања према том закупцу, може да прибави гаранцију од стране банке по налогу нерезидента који је оснивач закупца?

Мишљење: Чланом 26. став 6. ЗДП-а прописано је да резидент – правно лице може прибавити гаранцију и јемство од нерезидента, између осталог, и по послу између тог резидента и другог резидента – правног лица у Републици Србији.

У складу с претходно наведеном одредбом, нема сметњи да се посао закупа у Републици Србији између два резидента – правна лица обезбеди гаранцијом коју би издала страна банка, по налогу нерезидента – оснивача дужника (закупца) из поменутог правног посла.

Сагласно изнетом, уговором о закупу непокретности у Републици Србији требало би да буде предвиђена обавеза резидента – закупца да обезбеди гаранцију нерезидента као средство обезбеђења његовог дуга према резиденту – кориснику гаранције (закуподавцу).

Поред тога, треба имати у виду да се на основу издате гаранције успоставља правни однос између резидента – дужника из основног посла закупа непокретности (закупац) и његовог оснивача нерезидента – налогодавца по гаранцији, који би требало уредити уговором.

Питање: Да ли може и под којим условима страна банка да изда гаранцију у еврима за правни посао између два резидента у Републици Србији који се врши у динарима?

Мишљење: Чланом 26. став 6. ЗДП-а прописано је да резидент – правно лице може прибавити гаранцију и јемство од нерезидента, између осталог, и по послу тог резидента и другог резидента – правног лица у Републици Србији.

Сходно наведеној одредби ЗДП-а, нема сметњи да се правни посао у Републици Србији који је уговорен између два резидента – правна лица с валутом плаћања у динарима обезбеди гаранцијом коју би по налогу једног од учесника у том послу издала страна банка у девизама.

Истовремено, уговором о конкретном правном послу у Републици Србији између два резидента – правна лица требало би да буде утврђена обавеза резидента дужника да обезбеди гаранцију стране банке, као средство обезбеђења његовог дуга према другом резиденту – кориснику гаранције, укључујући начин обрачуна износа гаранције која се издаје у девизама за правни посао у динарима.

У случају активирања ове гаранције, наплата по основу издате гаранције коју би остварио резидент – корисник гаранције из основног посла с другим резидентом у Републици Србији извршавала би се у девизама, а такође и резидент дужник из основног посла у девизама врши повраћај средстава страном банком која је извршила плаћање по гаранцији.

❖ *Депозитни послови резидената у иностранству*

ЧЛАН 27. ЗДП-а

Питање: Које су обавезе привредног друштва коме је Народна банка Србије издала одобрење за држање девиза на рачуну код банке у иностранству (у даљем тексту: одобрење Народне банке Србије) ради финансирања трошкова представништва, и то за случај:

- када привредно друштво поседује важеће одобрење Народне банке Србије, а рачун код банке у иностранству се гаси,
- када је одобрење Народне банке Србије истекло, представништво прекида да обавља делатност, али би задржало рачун представништва код иностране банке,
- да ли је привредно друштво у обавези да настави са извештавањем без обзира на то што нема промета на рачуну, односно да ли се у супротном, поступање тог привредног друштва сматра прекршајем у смислу девизних прописа.

Мишљење: Депозитни послови резидената у иностранству регулисани су чланом 27. ЗДП-а, којим је прописано да резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству под условима и на начин који пропише Народна банка Србије. Народна банка Србије је донела Одлуку о условима под којима и начину на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству („Службени гласник РС”, бр. 31/2012, 71/2013, 98/2013, 125/2014, 102/2015 и 37/2018) (у даљем тексту: Одлука), којом су у тачки 3. таксативно наведени основи по којима резиденти, на основу одобрења Народне банке Србије, могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству, а одредбом под 4) исте тачке прописано је да тај основ може бити плаћање

текућих трошкова обављања делатности представништва до висине планираних месечних трошкова.

Када су у питању обавезе привредног друштва према Народној банци Србије у ситуацији када је резидент по одобрењу Народне банке Србије отворио рачун код банке у земљи у којој се обавља делатност представништва, када рок важења тог одобрења није истекао, али је резидент одлучио да угаси рачун свог представништва код иностране банке, указујемо да је Упутством за спровођење Одлуке о обавези извештавања у пословању са иностранством („Службени гласник РС”, бр, 87/2009 и 40/2015 – др, одлука) прописано да, ако дође до гашења рачуна у иностранству, резидент има обавезу да у обрасцу РН, у делу Опис рачуна тачка 1б, наведе датум гашења рачуна.

Када је у питању ситуација када резидент више не поседује важеће одобрење Народне банке Србије, а представништво прекида обављање делатности у иностранству, резидент не мора обавезно и да затвори рачун код иностране банке ако очекује да ће у наредном периоду представништво поново почети с радом, али на том рачуну не може држати девизе до пријема (новог) одобрења за држање девиза у иностранству. Када представништво поново почне са обављањем активности, резидент треба да се обрати Народној банци Србије новим захтевом за издавање одобрења за држање девиза на рачуну код банке у иностранству, у коме ће навести и број рачуна који у међувремену није затворио.

Што се тиче обавезе извештавања Народне банке Србије, Упутством за спровођење Одлуке о обавези извештавања у пословању са иностранством прописана је обавеза извештавања резидената о стању и промету на рачуну код банке у иностранству, на обрасцу РН, сходно важењу одобрења Народне банке Србије, без обзира што нема промета на рачуну.

Напомињемо да је чланом 59. став 1. одредба под 50) и ставом 2. истог члана ЗДП-а прописано да ће се за прекршај казнити резидент – правно лице и одговорно лице у правном лицу ако држи девизе на рачуну код банке у иностранству супротно пропису Народне банке Србије.

Питање: Да ли се може отворити текући и девизни рачун за „филијалу” домаће компаније у иностранству и да ли постоји обавеза прибављања одобрења од Народне банке Србије по том основу?

Мишљење: Одлуком о условима под којима и начину на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству („Службени гласник РС”, бр. 31/2012, 71/2013, 98/2013, 125/2014, 102/2015, 37/2018 и 13/2020) (у даљем тексту: Одлука) експлицитно су прописани случајеви у којима резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству, слободно (тачка 2) или на основу одобрења Народне банке Србије (тачка 3).

С тим у вези, Одлуком је прописано да резидент на основу одобрења Народне банке Србије може држати девизе на рачуну код банке у иностранству за плаћање текућих трошкова обављања делатности свог представништва или огранка у иностранству до висине планираних месечних трошкова, а на основу спецификације ових трошкова и на основу документа страног органа којим се доказује да је правно лице основало представништво или огранак у иностранству (тачка 3. став 1. одредба под 4)), као и да се под рачуном код банке у иностранству за чије је отварање потребно одобрење Народне банке Србије сматра и рачун који отвара огранак резидента – правног лица у иностранству као његов издвојени организациони део (тачка 3. став 2).

Сагласно изнетом, уколико је домаће привредно друштво основало огранак или представништво у иностранству, као издвојени организациони део који нема својство правног лица, неопходно је да за држање девиза на рачуну код банке у тој земљи претходно добије одобрење Народне банке Србије.

С друге стране, уколико је домаће привредно друштво у иностранству основало самостално правно лице (зависно друштво), то лице, према члану 2. тачка 2. ЗДП-а, има статус нерезидента и, сходно томе, није предмет регулисања девизних прописа у Републици Србији, те с тим у вези, нерезидент – правно лице држи девизе на рачунима код банака у иностранству у складу с прописима стране државе.

❖ *Депозитни послови нерезидената у Републици*

ЧЛАН 28. ЗАКОНА О ДЕВИЗНОМ ПОСЛОВАЊУ

Питање: Које лице, поред законског заступника, може потписати и поднети захтев за отварање нерезидентног рачуна код банке у Републици Србији, заједно с другом прописаном документацијом?

Мишљење: Тачком 7. став 7. одредба под 2) Одлуке о условима отварања и начину вођења девизних рачуна резидената, као и динарских и девизних рачуна нерезидената („Службени гласник РС”, бр. 51/2015, 82/2017, 69/2018 и 96/2018) (у даљем тексту: Одлука) прописано је да захтев за отварање рачуна и картон депонованих потписа, односно други документ којим се одређеном лицу даје овлашћење за располагање средствима на рачуну правног лица – нерезидента, поред заступника из решења о регистрацији нерезидента, може потписати и друго лице које је одговарајућим актом или одлуком надлежног органа нерезидента овлашћено за давање овлашћења за располагање средствима на рачуну, у складу са општим условима пословања банке код које се отвара рачун.

С обзиром на наведену одредбу, захтев за отварање рачуна и другу прописану документацију може потписати и банци поднети лице које је на то овлашћено овереним пуномоћјем које је потписао заступник из решења о регистрацији нерезидента. Поред тога, наведену документацију може да потпише и друго лице које је на то експлицитно овлашћено, при чему банака, у складу са општим условима пословања, може додатно утврдити начин и услове под којима овлашћено лице може потписати и предати ту документацију.

При одређивању лица овлашћених за располагање средствима на рачуну, сагласно тачки 8. став 3. Одлуке, с банком се може уговорити и другачији начин провере аутентичности подносиоца платног налога, односно давања сагласности за извршење платне трансакције, док се под „другим документом којим се одређеном лицу даје овлашћење за располагање средствима на рачуну” на основу тачке 7. став 4. одредба под 4) Одлуке подразумева релевантан документ из кога се може утврдити да је одређено лице овлашћено да располаже средствима на рачуну, нпр. стандардни тип овлашћења који не мора имати форму картона депонованих потписа.

❖ *Пренос средстава са нерезидентног рачуна у иностранство*

ЧЛАН 29. ЗДП-а

Питање: Да ли се извршном дужнику – нерезиденту на његов рачун код банке у иностранству, односно на рачун овлашћеног лица код банке у Републици Србији, може пренети део купопродајне цене непокретности (средство обезбеђења) који је преостао након њене продаје у поступку извршења и намирења извршног повериоца?

Мишљење: ЗДП-ом је прописано да нерезидент који послује преко нерезидентног рачуна може да врши пренос средстава с тог рачуна у иностранство под условом да је претходно

измирио пореске обавезе из тог посла према Републици Србији, о чему банци подноси потврду надлежног пореског органа о измиреним пореским обавезама (члан 29. став 1).

Наведена одредба је прописана ради правилне примене пореских прописа у свим случајевима када је нерезидент порески обвезник у Републици Србији, а како би се обезбедила сигурност у наплати пореза.

С обзиром на изнето, Народна банка Србије није надлежна за тумачење прописа којима се регулишу порези, јер су питања која се тичу примене пореских прописа у надлежности Министарства финансија – Пореске управе, која утврђује да ли у поступку продаје непокретности извршног дужника – нерезидента настају одређене пореске обавезе тог лица према Републици Србији.

Уколико би се Министарство финансија изјаснило да са становишта пореских прописа нема сметњи за пренос дела купопродајне цене непокретности који преостане након намирења извршног повериоца на рачун извршног дужника – нерезидента код банке у иностранству, односно на рачун овлашћеног лица код банке у Републици Србији, девизни прописи чија примена је у надлежности Народне банке Србије не би били препрека за реализацију наведених трансакција.

❖ ***Платни промет са иностранством по текућим и капиталним пословима (осим кредитног посла са иностранством)***

ЧЛАН 32. ЗДП-а

Питање: Да ли одређене категорије нерезидената могу да врше плаћања у динарима у корист јавних предузећа и других пружалаца комуналних и сличних услуга, као и пореских обавеза у Републици Србији на исти начин као и резиденти, односно директно кроз домаћи платни промет?

Мишљење: ЗДП-ом се, између осталог, уређују трансакције између нерезидената и резидената у страним средствима плаћања и у динарима (члан 1) и истовремено прецизно су дефинисана лица која се сматрају резидентима односно нерезидентима (члан 2. одредба под 1. и 2), при чему је начело резидентности (између осталог да нерезиденти после годину дана боравка у одређеној земљи добијају статус резидента) преузето из методологије Међународног монетарног фонда (*Balance of Payments Manual, Balance of Payment and International Investment Position Manual*).

У вези са обављањем трансакција између резидената и нерезидената, Народна банка Србије је донела прописе којима се уређују услови и начин обављања платног промета са иностранством сагласно којима нерезиденти физичка лица плаћања у Републици, у корист јавних предузећа и других пружалаца комуналних и сличних услуга, као и по основу пореских обавеза, врше налозима платног промета са иностранством, уз достављање банци документа по коме се врши плаћање. О реализованим трансакцијама банке извештавају Народну банку Србије и ови подаци су од значаја за израду пројекције платног биланса земље, као аналитичке подлоге за утврђивање циљева и задатака монетарне политике и праћење остваривања те пројекције.

У супротном, уколико би се те трансакције реализовале кроз домаћи платни промет, било би неопходно да се банкама, ради свеобухватности података, пропише обавеза да по том основу Народној банци Србије достављају посебне извештаје.

Сагласно наведеном, трансакције између нерезидената и резидената не могу се вршити на исти начин као трансакције између резидената, нити би било оправдано да се за одређене

категорије нерезидената физичких лица пропише изузетак од правила по коме се обављају трансакције са елементом иностраности, поготово ако се има у виду да може постојати ризик да нерезидент кроз динарски платни промет изврши плаћање и по спољнотрговинском послу који се може реализовати само у складу с девизним прописима.

Такође, треба истаћи да девизни прописи нису сметња да нерезиденти ове трансакције извршавају електронским путем, већ искључиво од информационих решења банке зависи да ли ће нерезидентима понудити и услугу дигиталног банкарства.

Питање: Да ли је потребно да резидент (правно лице и предузетник), који за извршење налога за плаћање према иностранству обезбеђује девизе куповином од банке, има претходно отворен девизни текући рачун код банке или је довољно да тај резидент има динарски текући рачун који би био покриће за куповину девиза и извршење налога за плаћање према иностранству?

Мишљење: Одлуком о условима отварања и начину вођења девизних рачуна резидената, као и динарских и девизних рачуна нерезидената („Службени гласник РС”, бр. 51/2015, 82/2017, 69/2018 и 96/2018), између осталог, прописано је да је девизни рачун – рачун на коме се воде девизна средства резидената односно нерезидената, да тај рачун може бити текући рачун у смислу закона којим се уређују платне услуге, као и да је текући рачун девизни или динарски рачун који се користи за извршавање платних трансакција (тачка 2).

Платни промет са иностранством уређен је Одлуком о условима и начину обављања платног промета са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 24/2007, 31/2007, 38/2010 и 111/2015) (у даљем тексту: Одлука) и Упутством за спровођење Одлуке о условима и начину обављања платног промета са иностранством („Службени гласник РС”, бр. 24/2007, 31/2007, 41/2007, 3/2008, 61/2008, 120/2008, 38/2010, 92/2011, 62/2013, 51/2015, 111/2015, 82/2017 и 98/2020) (у даљем тексту: Упутство), који су донети на основу ЗДП-а.

Одлуком је прописано да резидент за плаћање према иностранству банци подноси налог за плаћање за који је у банци обезбеђено покриће (динарско/девизно) и документ на основу кога се врши то плаћање, а банка то плаћање врши у року који је договорен с налогодавцем (тачка 8).

Упутством је прописано да плаћање према иностранству банка обавља на основу налога за плаћање према иностранству резидента – налогодавца (тачка 20) да извршава налог који садржи елементе прописане тим упутством, који је својеручно или електронски потписало овлашћено лице налогодавца или је издат на други начин (сагласно уговору банке и налогодавца), уз који су приложени документи којима се доказује обавеза и одређује основ плаћања и за који је у банци обезбеђено покриће. Поред тога, тачком 27. Упутства је прописано да банка, када се плаћање према иностранству врши дознаком или инкасом документа, књижење спроводи задужењем рачуна из тачке 3. Упутства, односно задужењем девизног рачуна резидента који банка води у складу с прописом којим се уређују аналитички рачуни у Контном оквиру за банке.

Имајући у виду наведене прописе, у случају када клијент банке, резидент – правно лице и предузетник, за извршење налога за плаћање према иностранству за динарска средства купује девизе из потенцијала банке – плаћање према иностранству банка треба да изврши с његовог девизног рачуна, те резидент не може код банке имати отворен само динарски текући рачун који би био покриће за куповину девиза и извршење плаћања према иностранству, већ треба да има отворен и сопствени девизни рачун.

Питање: Како се врши распоред прилива из иностранства на рачун резидента, када налогодавац плаћање врши преко институције електронског новца из треће државе, која

се не налази на Листи институција електронског новца из трећих држава коју објављује Народна банка Србије, директно на рачун резидента код банке у Републици Србији, при чему резидент не послује преко те институције електронског новца, већ само налогодавац?

Мишљење: Чланом 32. ЗДП-а прописано је да се платни промет са иностранством обавља у девизама и у динарима преко банке (став 1), као и преко издаваоца електронског новца – по основу електронске купопродаје робе и услуга, преко платне институције и јавног поштанског оператора који пружа платне услуге, у складу са законом којим се уређују платне услуге (став 2).

Чланом 225. Закона о платним услугама („Службени гласник РС”, бр. 139/2014 и 44/2018) прописано је да се на пословање институција електронског новца из трећих држава преко којих резиденти, у складу са одредбама закона којим се уређује девизно пословање, обављају послове платног промета са иностранством – примењују одредбе закона којима се уређује девизно пословање (став 1), при чему су ове институције дужне да обавесте Народну банку Србије о свом пословном имену и седишту и одговарајућем броју под којим су регистроване у регистру матичне државе, као и о називу и адреси седишта надзорног органа, а пре почетка пружања услуга резидентима ако те услуге нису почеле да пружају пре почетка примене овог закона (став 2). Народна банка Србије објављује листу институција електронског новца из трећих држава које су доставиле наведено обавештење (став 3).

Полазећи од наведених одредаба закона, резиденти могу да обављају платни промет са иностранством преко свог налога – рачуна електронског новца код стране институције електронског новца само по основу интернет трговине, а под условом да се конкретна институција електронског новца налази на наведеној листи Народне банке Србије. У том случају, сам пренос средстава резидента која се воде код стране институције електронског новца на рачун код банке у Републици Србији представља засебну трансакцију откупа електронског новца. Ова трансакција/услуга резиденту се пружа на основу уговорног односа који има са страном институцијом електронског новца и она не мора бити непосредно повезана с платном трансакцијом која је основ за прилив средстава на рачун електронског новца код стране институције електронског новца, већ је у питању одвојена трансакција.

С тим у вези, уколико резидент нема отворен рачун електронског новца код стране институције електронског новца која се не налази на Листи институција електронског новца из трећих држава, већ код те институције налог има само налогодавац плаћања – нерезидент, који на тај начин врши директно плаћање на девизни рачун резидента код банке у Републици Србији – не може се сматрати да резидент у овом случају обавља платни промет са иностранством преко стране институције електронског новца.

Сагласно изнетом, нема сметњи да банка изврши распоред предметног прилива на рачун резидента у конкретном случају, уз изјаву тог резидента да код стране институције није отворио рачун електронског новца, при чему се за наплату примењује шифра основа наплате која је предвиђена за основни посао по коме резидент остварује наплату.

***Питање:* Да ли резиденти могу да врше плаћања са свог рачуна код банке у Републици Србији према платној институцији регистрованој у иностранству ради измирења обавеза које настају коришћењем међународне корпоративне картице које страна платна институција издаје привредним друштвима у Републици Србији и њиховим запосленима, а по основу спољнотрговинског промета?**

Мишљење: Чланом 3. ЗДП-а прописано је да се плаћање, наплаћивање и пренос по текућим пословима између резидената и нерезидената врши слободно у складу са овим законом, при чему

плаћања и преноси по основу текућих послова, између осталог, обухватају и плаћања по основу спољнотрговинских послова и по другим текућим пословима са иностранством, у смислу закона којим се уређује спољнотрговинско пословање.

Чланом 32. став 2. ЗДП-а предвиђено је да резиденти могу обављати платни промет са иностранством преко банке, издаваоца електронског новца, ради плаћања и наплате по основу електронске купопродаје робе и услуга, као и преко платне институције и јавног поштанског оператора који пружа платне услуге, у складу са законом којим се уређују платне услуге. Такође, чланом 2. тачка (3а) овог закона платна институција је дефинисана као резидент – правно лице са седиштем у Републици које има дозволу Народне банке Србије за пружање платних услуга као платна институција, у складу са законом којим се уређују платне услуге.

Сагласно наведеним одредбама овог закона, резиденти могу слободно да врше плаћање нерезидентима у иностранству по основу спољнотрговинских услуга које су им пружили ти нерезиденти, али искључиво преко пружаоца платних услуга који су наведени у члану 32. став 2. ЗДП-а.

Међутим, како би се у конкретном случају плаћање нерезидентима вршило преко стране платне институције која је издала картицу, такво плаћање не би било у складу с чланом 32. ЗДП-а.

У вези с могућношћу да страна платна институција изда картицу резидентима привредним друштвима и запосленима у тим друштвима, треба имати у виду да је чланом 4. став 1. тачка 5) Закона о платним услугама као једна од врста платних услуга предвиђена и услуга издавања платних инструмената и/или прихватања тих инструмената на основу којих пружалац платних услуга примаоцу плаћања омогућава извршавање платних трансакција које иницира платилац употребом одређеног платног инструмента.

С тим у вези, треба имати у виду да се издавање резидентима картице која се користи за плаћања у иностранству сматра платном услугом у смислу Закона о платним услугама и да, према члану 10. овог закона, наведену услугу не може да пружа страна платна институција која нема дозволу Народне банке Србије за пружање платних услуга на територији Републике Србије. Отуда и плаћање које би резиденти вршили страном платној институцији по основу овако издатих картица не би било у складу са законом.

❖ ***Пренос потраживања и дуговања између два нерезидента по текућем и капиталном послу са резидентом (осим кредитног посла са иностранством)***

ЧЛАН 33. ЗДП-а

Питање: Може ли нерезидент – јемац по послу између два резидента, који је након измирења обавеза из уговора о јемству постао нови поверилац према резиденту – дужнику из основног посла, ово потраживање да пренесе на другог нерезидента?

Мишљење: Чланом 26. став 6. ЗДП-а прописано је да резидент – правно лице може прибавити гаранцију и јемство од нерезидента по послу извоза и увоза робе и услуга, по послу извођења инвестиционих радова у иностранству другом нерезиденту, по послу извођења инвестиционих радова нерезидентата у Републици, као и по послу између тог резидента и другог резидента – правног лица у Републици.

Чланом 33. истог закона прописано је да резидент може извршити наплату, односно плаћање и другом нерезиденту, а не нерезиденту коме дугује, односно од кога потражује, по текућем или капиталном послу, под условом да је тај посао дозвољен овим законом (став 1), да

се ови послови могу вршити само на основу уговора закљученог између свих учесника у послу или изјаве резидента да је обавештен о извршеном преносу потраживања, односно да је сагласан с преносом дуговања (став 3), као и да уговор, односно изјава резидента нарочито садржи идентификационе податке о свим учесницима у послу, податке о основу по коме је настало потраживање и дуговање из основног посла и податке о валути и износу потраживања и дуговања који су предмет ових послова (став 4).

На основу наведених одредаба ЗДП-а, закључак је да нема сметњи да нерезидент – јемац, на кога је измирењем обавеза из уговора о јемству прешло потраживање према резиденту дужнику из основног посла, ово потраживање пренесе на другог нерезидента под условом да такав пренос потраживања није у супротности са одредбама других прописа.

❖ *Платни промет у девизама у Републици Србији*

ЧЛАН 34. ЗДП-а

Питање: Да ли постоји могућност да плаћање у девизама по основу куповине непокретности у Републици Србији уместо купца непокретности изврши треће лице?

Мишљење: Чланом 34. ЗДП-а прописано је да се плаћање, наплаћивање и пренос између резидената и између резидената и нерезидената у Републици Србији врши у динарима (став 1), док се изузетно може вршити и у девизама (став 2), и то по основима који су таксативно наведени у овом члану закона, укључујући и продају и давање у закуп непокретности (став 2. одредба под 5). С обзиром на то да је наведеном одредбом закона прописан основ по коме се плаћање може вршити у девизама у Републици Србији, као и да у појединим ситуацијама може бити оправдано да на основу правног односа између трећег лица и купца непокретности (нпр. родитељи и деца, поклонодавац и поклонопримац) плаћање управо изврши треће лице, плаћање по основу куповине непокретности које би се вршило с девизног рачуна трећег лица на рачун продавца непокретности не би било у супротности са одредбом члана 34. став 2. тачка 5) ЗДП-а, под условом да је уговором о купопродаји непокретности изричито предвиђено да ће плаћање купопродајне цене непокретности у име и за рачун физичког лица – купца непокретности извршити то треће лице.

У вези са овом ситуацијом, потребно је унутрашњим актима банке уредити предузимање одговарајућих радњи у складу с прописима којима се уређује спречавање прања новца код банака код којих су отворени рачуни с којих се, односно на које се, преносе девизна средства код оваквих трансакција како би се отклонили, односно умањили ризици у вези са спречавањем прања новца.

Питање: Да ли постоји могућност да правно лице за свог запосленог уз налог за плаћање трошкова службеног пута у иностранство банци не доставља документацију?

Мишљење: Чланом 34. ЗДП-а прописано је да се плаћање, наплаћивање и пренос између резидената и између резидената и нерезидената у Републици Србији врши у динарима (став 1), док се изузетно може вршити и у девизама (став 2), и то по основима који су таксативно наведени у овом члану закона, укључујући и накнаде трошкова за службени пут у иностранство, који се може извршити и у ефективном страном новцу (став 2. тачка 8).

Тачком 8. Одлуке о условима и начину обављања платног промета са иностранством и тач. 20. и 21. Упутства за спровођење Одлуке о условима и начину обављања платног промета са иностранством предвиђена је обавеза резидента — налогодавца да уз налог за плаћање према

иностранству банци достави документ на основу кога се врши плаћање у складу с прописима, односно којим се доказује обавеза и основ плаћања.

Такође, ставом 4. тачке 8. Одлуке прописан је изузетак у смислу да банка и налогодавац могу писмено уговорити да налогодавац није обавезан да банци уз налог за плаћање доставља документ по коме се врши плаћање, односно којим се доказује обавеза плаћања и одређује основ плаћања, али само уколико другим прописом није предвиђено подношење одређене документације. С тим у вези, истичемо да је тачком 21а, став 1. алинеја пета Упутства прописано да се документ којим се доказује обавеза и основ плаћања обавезно подноси банци за послове који се, према закону којим се уређује девизно пословање, могу у Републици Србији вршити и у девизама.

С обзиром на то да се наведени изузетак према коме се плаћање на основу уговора с банком може вршити без документације (тачка 8. став 4. Одлуке) не може применити на трансакције које се у Републици Србији могу вршити у девизама, у шта спада и плаћање накнаде трошкова по основу службеног пута у иностранство, то се у конкретном случају, банци уз налог за плаћање, без обзира на његов износ, обавезно мора доставити и документ којим се доказује основ и обавеза тог плаћања.